

*І.Бекешкіна,
кандидат філософських наук*

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ–2015: СТАРТОВІ ПОЗИЦІЇ КАНДИДАТІВ

Президентські вибори 2015 р. матимуть особливе значення у житті України, як, утім, і усі президентські вибори, що відбувалися. Етапи розвитку незалежної України цілком можна датувати відповідно до термінів каденції президентів. З обранням нового президента зазвичай мінялася не лише правляча політична еліта, а й значною мірою – внутрішня і зовнішня політика країни. Саме тому питанням, пов'язаним із президентськими виборами, у суспільстві приділяється підвищена увага, зокрема соціологами.

Робити на підставі соціологічних опитувань певні прогнози нині, коли до виборів залишається понад півтора року, навряд чи доцільно. Історія виборчих опитувань засвідчує, що виборчі рейтинги змінюються – і під впливом поточних подій, і в результаті дії виборчих технологій, а частина виборців взагалі приймає рішення безпосередньо у день голосування чи навіть на виборчій дільниці.

Ми ж намагатимемося зафіксувати початкові позиції найбільш вірогідних фіналістів президентських перегонів, з якими потім можна буде порівнювати подальші вже виборчі соціологічні дослідження. Фокус міркувань буде зосереджений на розгляді особливостей електорату кандидатів та аналізі можливостей нарощування рейтингів. З огляду на імовірну перспективу висунення єдиного кандидата нас також цікавитиме питання, чи переходять голоси від одного опозиційного кандидата до іншого.

Власне, запитань, що стосуються президентських виборів 2015 р., у моніторингу було лише два: про голосування

у другому турі двох найбільш імовірних пар фіналістів: “Віктор Янукович – Арсеній Яценюк” та “Віктор Янукович – Віталій Кличко”. Виділення саме цих двох пар логічно, оскільки усі опитування різних соціологічних служб засвідчують найбільшу імовірність виходу у другий тур саме цих політиків: Віктора Януковича – як єдиного кандидата від влади та Віталія Кличка чи Арсенія Яценюка як тих двох кандидатів від опозиції, які в опитуваннях щодо першого туру виборів набирають найбільший відсоток.

За даними проведеного Інститутом соціології опитування, якби президентські вибори відбулися у липні 2013 р. і до другого туру увійшли б Віктор Янукович та Арсеній Яценюк, перемогу отримав би лідер “Батьківщини”. 39,8% тих, хто прийшов би на виборчу дільницю і визначився із своїм вибором, президента підтримали б 29,5%, а 30,7% зголосилися проголосувати проти обох кандидатів. У парі другого туру “Віктор Янукович – Віталій Кличко” за Януковича проголосувало б 27,3% виборців, за Кличка – 50,5% і ще 22,2% проголосували б проти обох. Таким чином, Арсеній Яценюк набрав би більше голосів на 10,3%, а Віталій Кличко – на 23,2%.

За рахунок чого, яких чинників, якого електорату Віталій Кличко міг би набрати у другому турі більше голосів, ніж Арсеній Яценюк? Як свідчать і результати виборів, і дані соціологічних досліджень, поділ електорального поля в Україні, принаймні з 2004 р., відбувається за регіональною ознакою та такими подільними питаннями, як зовнішньополітичні орієнтації та, особливо, мова. І успіх на виборах політичних сил залежить від того, наскільки вдасться мобілізувати “своїх” виборців до виборчих дільниць. Наше опитування теж виявило істотні регіональні відмінності у голосуванні за кандидата від влади – Віктора Януковича чи кандидатів від опозиції – Арсенія Яценюка та Віталія Кличка (табл. 1–2).

Розділ перший

Таблиця 1

**Голосування у другому турі президентських виборів
за Віктора Януковича чи Арсенія Яценюка
у різних регіонах України (%)**

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Загалом</i>
За Віктора Януковича	6,0	9,7	26,2	40,1	20,2
За Арсенія Яценюка	59,4	34,7	14,0	4,3	27,2
Проти обох	13,5	21,9	29,6	15,4	20,9
Важко відповісти	10,7	20,3	13,3	22,6	17,1
Не брав би участі в голосуванні	10,4	13,3	16,9	17,5	14,6

Таблиця 2

**Голосування у другому турі президентських виборів
за Віктора Януковича чи Віталія Кличка
у різних регіонах України (%)**

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Загалом</i>
За Віктора Януковича	5,5	8,7	24,7	39,1	19,1
За Віталія Кличка	67,1	45,7	22,6	8,8	35,5
Проти обох	9,5	15,9	21,6	13,0	15,6
Важко відповісти	8,6	15,3	14,3	12,6	15,7
Не брав би участі в голосуванні	9,2	13,3	16,6	16,5	14,1

Як видно з *таблиці 2*, Віталій Кличко набирає у другому турі більший відсоток в усіх регіонах України за рахунок того, що менша кількість тих, хто не визначився, та тих, для кого неприйнятні обидва кандидати.

Істотним чинником, який додає Віталію Кличку більше голосів, порівняно з Арсенієм Яценюком, є те, що Кличко більш прийнятний кандидат для російськомовного та двомовного населення (*табл. 3–4*).

Привертає до себе увагу також невисокий результат Віктора Януковича у традиційних ареалах його підтримки – у Південному та Східному регіонах, а також серед російськомовного населення, де кількість тих, хто вже визначився і готовий проголосувати за Януковича, не перевищує третини, тоді як серед україномовного населення вже готові проголосувати за лідерів опозиції Яценюка чи

Таблиця 3

**Голосування у другому турі президентських виборів
за Віктора Януковича чи Арсенія Яценюка
залежно від мови спілкування (%)**

	<i>Україно- мовні</i>	<i>Російсь- комовні</i>	<i>Двомовні</i>	<i>Загалом</i>
За Віктора Януковича	9,2	31,4	20,2	20,2
За Арсенія Яценюка	48,6	9,0	21,2	27,2
Проти обох	16,1	24,8	22,7	20,9
Важко відповісти	13,4	19,1	20,0	17,1
Не брав би участі в голосуванні	12,7	15,1	15,8	14,6

Таблиця 4

**Голосування у другому турі президентських виборів
за Віктора Януковича чи Віталія Кличка
залежно від мови спілкування (%)**

	<i>Україно- мовні</i>	<i>Російсь- комовні</i>	<i>Двомовні</i>	<i>Загалом</i>
За Віктора Януковича	7,9	30,3	19,5	19,1
За Віталія Кличка	56,0	16,9	32,0	35,5
Проти обох	12,1	18,2	16,8	15,6
Важко відповісти	11,8	19,2	16,8	15,7
Не брав би участі в голосуванні	12,2	15,4	14,8	14,1

Кличка близько половини населення. Це пов'язано із розчаруванням значної частини колишнього електорату Партії регіонів як у цій партії, так і у її лідері. В опитуванні було запитання щодо голосування на парламентських виборах 2012 р. та імовірне голосування, якби парламентські вибори відбулися тепер. Електорат опозиційних партій значно більше готовий повторити свій вибір, ніж колишні виборці Партії регіонів. Серед тих, хто на парламентських виборах проголосував за ОО “Батьківщина”, готові знову проголосувати за цю ж партію 70%, серед колишніх виборців “УДАРу” готові повторити свій вибір 69%, ВО “Свобода” – 70%, Комуністичної партії – 73%, а серед колиш-

ніх виборців Партії регіонів знов готові її підтримати наразі лише 53%. Причому “вільні” відсотки переважно відійшли у відповідь “важко відповісти” – 38%. Так само і у голосуванні за майбутнього президента лише 58% колишніх виборців Партії регіонів готові у другому турі проголосувати за Віктора Януковича, а 5%, до речі, – за Віталія Кличка. Виборці опозиційних політичних сил значно більше готові підтримувати опозиційних лідерів: серед тих, хто на парламентських виборах проголосував за ОО “Батьківщина”, 7% проголосували б у другому турі за Арсенія Яценюка і 71% – за Віталія Кличка, серед колишніх виборців ОО “Свобода” – 67% проголосували б за Яценюка і 74% – за Кличка, серед виборців “УДАР” – 81% проголосували б за Віталія Кличка, але лише 39% – за Яценюка, а 7% – за Януковича.

Наведені цифри достатньо переконливо доводять, що Віталій Кличко має кращу перспективу нарощування електорату – по-перше, тому що він є більш прийнятним кандидатом для російськомовних виборців з Південного та Східного регіонів, які розчарувалися у Партії регіонів та Вікторі Януковичі, по-друге, тому що у разі виходу у другий тур голоси від тих, хто голосував за Арсенія Яценюка у абсолютній більшості переходять до Віталія Кличка, а от Віталія Кличка більшість голосів до Яценюка не переходить. І це зрозуміло, бо Віталій Кличко сприймається як нова політична сила і новий лідер, який і взяв голоси тих виборців, які розчарувалися у існуючих партіях та лідерах.

Проте чи можна на підставі зробленого аналізу вже зараз зробити висновок, що Віталію Кличку забезпечена перемога на президентських виборах у 2015 р.? Звісно, що ні. По-перше, за півтора року до президентських виборів ще багато що може змінитися. Історія виборчої соціології мала чимало прикладів радикальної зміни рейтингів навіть безпосередньо перед виборами. Наприклад, на президентських виборах 1999 р. вже підзабута зараз Наталя Вітренко стабільно посідала у виборчих рейтингах другу

позицію і певний час навіть мала такий же рейтинг, як і Леонід Кучма, причому це було в опитуванні усіх соціологічних фірм [1, с. 75]. Під час президентських виборів 2004 р. Віктор Ющенко та Віктор Янукович, за даними Київського міжнародного інституту соціології, двічі мінялися місцями лідера [2, с. 15]. Під час президентських виборів 2010 р. усі опитування повідомляли про великий відрив Віктора Януковича від Юлії Тимошенко у другому турі – насправді, він становив лише 3%, і якби учасники першого туру Віктор Ющенко та, особливо Арсеній Яценюк, закликали своїх виборців проголосувати за Юлію Тимошенко, результат виборів був би інакшим.

Отже, ще рано робити певні висновки не лише щодо переможця президентських виборів, а й щодо учасників другого туру. Звичайно, соціолог не може передбачити усіх перипетій виборчої кампанії, які, звісно, впливатимуть на рейтинги учасників. Тому ми розглянемо лише ті чинники, які впливають з даних соціологічних досліджень.

Парадокс у тому, що Віталію Кличку легше перемогти у другому турі Віктора Януковича, ніж увійти до другого туру. Цілком може повторитися ситуація парламентських виборів, коли “УДАР”, за даними різних соціологічних фірм, мав рейтинг у 17–18% і або ділив 2–3 місце з ОО “Батьківщина”, або навіть дещо її випереджав. Проте соціологи попереджали, що реальний результат може бути менший, оскільки значну частину електорату “УДАРу” становила молодь, яка, по-перше, менше ходить на вибори, порівняно зі старшим поколінням, по-друге, часто проживає не за місцем реєстрації, отже, не може голосувати за місцем проживання. Так і трапилося – “УДАР” отримав значно менший відсоток, ніж було в опитуваннях. Перевагою Кличка перед Яценюком є те, що він “підбирає” частину розчарованого електорату Віктора Януковича та Партії регіонів, які не бачать альтернативи у Комуністичній партії і, відповідно, не голосуватимуть за Петра Симоненка. Проте можлива поява іншого, відверто проро-

Розділ перший

сійського кандидата, який відтягне на себе цю частину електорату.

Нарешті, поки що рейтинг Віталія Кличка – це рейтинг людини, а не політика. Мотивація голосування за партію “УДАР” істотно відрізнялася від мотивацій електоратів інших політичних сил своєю пролідерською орієнтацією: 70% електорату “УДАРу” проголосували за цю партію, орієнтуючись передусім на її лідера Віталія Кличка. Проте у ході виборчої кампанії доведеться давати відповіді на запитання, які поділяють електорат (зовнішньополітичні орієнтації, мова тощо), і тоді людські симпатії можуть відступити на другий план перед ідеологічними орієнтаціями.

Література

1. Хмелько В. *Вибори 99: електоральний вибір населення / В.Хмелько // Політичний портрет України. Вибори-99. – 2000. – № 22. – К. : Фонд “Демократичні ініціативи”. – С. 73–81.*

2. Хмелько В. *Динаміка рейтингів і соціальний склад електоратів В.Ющенка та В.Януковича у виборчій кампанії 2004 року / В.Хмелько // Політичний портрет України. – 2005. – № 32. – К. : Фонд “Демократичні ініціативи”. – С. 73–81.*